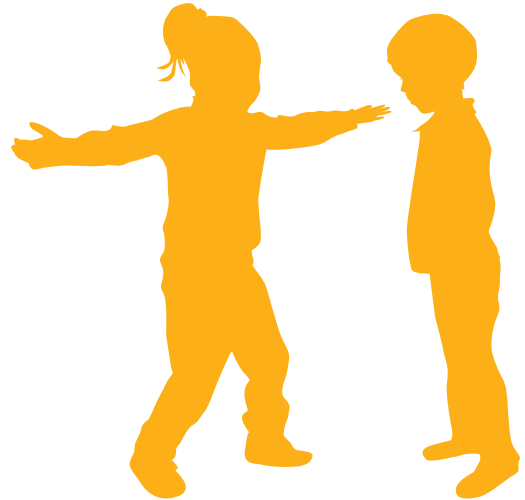


Lapsella on oikeus osallisuuteen – vammaisuudesta riippumatta

KUULEMISESTA KUULUMISEEN!



Kirjoituksessa lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelyn mukaisesti. ”Tässä yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuviin lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin.” (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 1 artikla).

Kaikki lapset* haluavat olla mukana ja osallisena yhteisössään. He haluavat tulla ymmärretyksi ja saada tietoa siitä, mitä ympärillä tapahtuu. Lasten oikeus osallistua kiinnittyy vahvasti perus- ja ihmisoikeussääntelyyn. Sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus (jäljempänä vammaissopimus) velvoittavat valtioita toimenpiteisiin, joilla lasten osallisuutta voidaan vahvistaa ja tukea. Suomen perustuslain mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastavasti. Perustuslaissa myös säädetään, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Vammaisilla lapsilla on lähtökohtaisesti samat tarpeet kuin muillakin lapsilla. Vammaisten lasten ihmisoikeuksien perustana ovat sekä lapsen oikeuksien sopimus että vammaissopimus. Lapsen mahdollisuus ilmaista itseään ja saada näkemyksensä huomioon otetuiksi ovat olennaisia edellytyksiä lapsen ihmisoikeuksien toteutumiseksi. Kuitenkin siihen, miten ihmisoikeudet tosiasiallisesti lasten elämässä toteutuvat, vaikuttavat useat eri tekijät yhteiskunnassamme.¹

Vammaisia lapsia on kohdeltava nimenomaan lapsina. Aikuisille, edes vammaisille aikuisille, tarkoitetut palvelut eivät läheskään aina ole heille sopivia. Toisaalta vammaiset lapset kuitenkin usein tarvitsevat yleisten lapsille tarkoitettujen palvelujen lisäksi erityispalveluja ja voidakseen elää normaalia elämää muiden lasten tavoin.



TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS


Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Vammaisuuden käsittämisestä ja vammaisten ihmisten oikeuksista

Vammaispoliittiseen päätöksentekoon ja vammaisten henkilöiden asemaan vaikuttaa suuresti se, miten vammaisuus yhteiskunnassa käsitetään.² YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus on vaikuttanut kansalliseen lainsäädäntöömme ja vammaispolitiikkaan ja vahvistanut viime vuosina näkemystä vammaisuudesta asiantilana, joka syntyy yhteiskunnan ja yksilön välisessä vuorovaikutuksessa.³ Vammaisuus ei tämän näkemyksen mukaan johdu yksilöstä eikä perustu diagnoosiin vaan määrittyy yhteiskunnan rakenteiden ja käytäntöjen kautta.

Vammaissopimuksen mukaisesti vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.⁴ Vammaainen henkilö on aktiivinen toimija, jonka osallisuuden esteitä yhteiskunnan ja ihmiselämän eri osa-alueilla vammaissopimuksella pyritään poistamaan. Keskeistä on kehittää yhteiskuntaa sellaiseksi, että vammaisuuden ja vammattomuuden välinen erottelu menettää merkitystään⁵ ja kaikilla ihmisillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet elää ja toimia.⁶ Vammaissopimus myös edellyttää, että julkinen valta puuttuu ehkäisevin ja korjaavin toimenpitein vammaisuuteen perustuvaa syrjintää synnyttäviin yhteiskunnallisiin käytäntöihin.



Vammaissopimuksella pyritään poistamaan osallisuuden esteitä.

Vammaissopimuksen takaamat oikeudet

Vammaissopimuksen ytimen muodostavat veloitteet kunnioittaa ja suojata vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta, estää vammaisuuteen perustuvaa syrjintää sekä edistää esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Sopimuksen lähtökohtina ovat myös sukupuolten välinen tasa-arvo, erilaisuuden kunnioittaminen ja vammaisten henkilöiden hyväksyminen osana ihmisyyden moninaisuutta. Tiivistettynä sopimus veloittaa antamaan vammaisille henkilöille samat yhteiskunnalliset oikeudet kuin muillekin ihmisille.

Vammaissopimus korostaa yhteiskunnan muuttamista siten, että vammaisten osallisuus ja oikeudet toteutuisivat yhdenvertaisesti. Keinoja osallisuuden toteuttamiseksi ovat esimerkiksi tietoisuuden lisääminen⁷ ja esteettömyys.⁸ Jäsenvaltiolla on velvollisuus toteuttaa osallisuutta ja yhdenvertaisuutta eri elämänalueilla. Asiakokonaisuuksia tai elämänalueita, joiden piirissä valtiolle syntyy sopimuksesta veloitteita, ovat muiden muassa asuminen yhteisössä,⁹ koulutus¹⁰ ja työ ja työllistyminen.¹¹



Vammaisten lasten ihmisoikeudet – yhtäläisten oikeuksien turvaaminen voi edellyttää erityistoimia

Kaikessa yleisesti lapsia koskevassa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja suunnittelussa tulisi huomioida myös vammaisten lasten oikeudet. Vammaisilla lapsilla on oikeus samoihin asioihin kuin muillakin lapsilla. Yhdenvertaisuutta edellyttävät sekä lapsen oikeuksien sopimus että vammaissopimus. Yhdessä nämä ihmisoikeussopimukset muodostavat keskeisen ja toisiaan täydentävän lähtökohdan vammaisten lasten oikeuksien toteutumiselle.


Esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltiot takaamaan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa.¹² Oikeus koskee myös vammaisia lapsia. Kun sen rinnalle otetaan vammaissopimuksen asettama velvoite, jonka mukaan sopimusvaltioiden on huolehdittava vammaisten lasten oikeudesta ilmaista näkemyksensä ja tarjottava heille siihen tarvittavaa apua¹³, oikeus vahvistuu huomattavasti.

Vammaisen lapsen oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista ja edistämistä jäsenvaltioissa valvova lapsen oikeuksien komitea on esittänyt kritiikkiä sitä kohtaan, että vammaisuus usein määritellään liian kapeasti. Komitea nojautuu vammaissopimuksen laajaan käsitykseen vammaisuudesta.¹⁴ Vammaisten lasten rajoitteena ja esteenä osallistumiselle ei ole vamma itsessään, vaan pikemminkin erilaisten sosiaalisten, asenteellisten ja fyysisten esteiden kokonaisuus, jonka lapset jokapäiväisessä elämässään joutuvat kohtaamaan.¹⁵

Perusperiaatteena tulisi pitää sitä, että vammaisella lapsella on oikeus nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistävät itseluottamusta ja helpottavat lapsen aktiivista osallistumista yhteisönsä toimintaan (lapsen oikeuksien sopimuksen 23 artikla 1 kohta). Kyseisen veloitteen ydinajatus on se, että vammaisten lasten tulisi olla osallisina kaikissa yhteiskunnan toiminnoissa. Kaikkien toimenpiteiden, joihin sopimusvaltiot ryhtyvät vammaisten lasten oikeuksien toteuttamiseksi, tulisi tähdätä nimenomaan näiden lasten mahdollisimman täydelliseen osallisuuteen yhteiskunnassa.¹⁶

Vaikka lapsen oikeuksien sopimuksen 2 artiklassa kuvattu syrjintäkielto¹⁷ on määritelty perustavanlaatuisesti yleisperiaatteeksi¹⁸, jota on noudatettava koko yleissopimuksen täytäntöönpanossa, vammaiset lapset joutuvat syrjinnän kohteeksi monissa elämänvaiheissaan. Esimerkiksi sosiaalinen syrjintä ja leimatuksi joutuminen saattavat johtaa vammaisten lasten syrjäytymiseen ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseen. Palveluihin liittyvä syrjintä voi estää lapsia saamasta tarvittavia terveys- ja sosiaalipalveluita.¹⁹ Myös puutteellinen mahdollisuus peruskoulun jälkeiseen opiskeluun tai koulutukseen sulkee heidät monien työmahdollisuuksien ulkopuolelle. Vammaiset lapset kohtaavat myös ylisuojelevuutta, kielteisiä asenteita, uskomuksia ja ennakkoluuloja, jotka vaikeuttavat osallistumista yhteisön toimintaan sen täysivaltaisena jäsenenä.²⁰



Vammaisella lapsella on oikeus täysipainoiseen ja hyvään elämään.



Vammaisen lapsen riski tulla syrjityksi on erityisen suuri.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on ilmaissut viimeisimmissä Suomelle antamissaan päätelmissä huolensa vammaisiin lapsiin kohdistuvan syrjinnän esiintymisestä Suomessa.²¹ Lisäksi useissa tutkimuksissa on tuotu esille huoli siitä, että vammaisilla lapsilla on riski joutua yhteiskunnassa moniperustaisen syrjinnän kohteeksi.²²

Kaikenikäiset vammaiset ihmiset ovat vähemmistöasemassa yhteiskunnassamme ja tulevat usein syrjityiksi. Lapset ylipäättään ovat ryhmä, jonka ääni hukkuu helposti aikuisten mielipiteiden alle. Lasten oikeudet ovat usein käytännössä toissijaisia aikuisten oikeuksiin nähden. Siksi vammaisten lasten riski tulla syrjityksi on erityisen suuri.

Vammaisen lapsen oikeudet vammaissopimuksessa

Vammaissopimuksen kaikki oikeudet koskevat yhtä lailla lapsia kuin aikuisia. Sopimus kuitenkin sisältää myös erityisiä lapsia koskevia oikeuksia, sillä lasten nähdään olevan erityisen haavoittuvassa asemassa. Jo vammaissopimuksen johdannossa todetaan, että vammaisten lasten olisi saatava nauttia täysimääräisesti kaikista ihmisoikeuksista ja perusvapauksista yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa. Vammaisten lasten oikeudet näkyvät myös sopimuksen yleisissä periaatteissa: yksi keskeisistä periaatteista on kunnioittaa vammaisten lasten kehittyviä kykyjä ja heidän oikeuttaan säilyttää identiteettinsä.²³ Vammaissopimuksessa myös viitataan YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja siihen liittyviin velvoitteisiin.²⁴

Vammaissopimuksen 7 artikla sisältää erityisesti vammaisia lapsia koskevia velvoitteita. Sopimuskohta edellyttää, että kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Heillä tulee olla oikeus ilmaista näkemyksensä vapaasti kaikissa heihin vaikuttavissa asioissa, ja heidän tulee saada vammaisuutensa ja ikänsä mukaista apua tämän oikeuden toteuttamiseksi.²⁵ Lasten näkemyksille on myös annettava asianmukainen painoarvo. Osallisuus onkin vammaissopimuksen kantava ja läpileikkaava teema. Valtiot ovat muun muassa velvollisia osallistamaan vammaiset henkilöt järjestöjensä kautta heitä koskeviin päätöksentekoprosesseihin ja vahvistamaan heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan.²⁶ Velvoite koskee myös vammaisia lapsia.

Vammaissopimus on ihmisoikeussopimukseksi yksityiskohtainen ja konkreettinen. Sopimuksen tarkoituksena on varmistaa jo olemassa olevien oikeuksien toteutuminen vammaisten henkilöiden kohdalla. Usein se tarkoittaa sitä, että sopimusvaltioiden on ryhdyttävä aktiivisiin toimiin osallistumisen ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja esteiden poistamiseksi. Tällaisia toimia lasten kohdalla ovat esimerkiksi valtioiden velvoite ottaa käyttöön tehokkaat, muun muassa naisiin ja lapsiin keskittyvät, politiikat ja lainsäädäntö varmistaa, että vammaisiin henkilöihin kohdistuvat hyväksikäyttö-, väkivalta- ja väärinkäytöstapaukset tunnistetaan, tutkitaan ja, mikäli tarkoituksenmukaista, saatetaan syytteeseen.²⁷ Muita vammaisiin lapsiin liittyviä velvoitteita ovat mm. velvoite taata vammaisille lapsille pääsy kätävään, laadukkaaseen ja maksuttomaan ensimmäisen asteen sekä

Vammaisen lapsen oikeudet hahmotetaan paremmin tarkastelemalla rinnakkain lapsen oikeuksien sopimusta ja vammaissopimusta.



toisen asteen koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät, ja oikeus kohtuullisiin mukautuksiin koulutuksessa.²⁸

Vammaissopimus myös suojelee vammaisten lasten oikeutta perhe-elämään. Sopimusvaltioiden on varmistettava, ettei lasta eroteta vanhemmistaan näiden tahdon vastaisesti, ellei se ole tarpeen lapsen edun turvaamiseksi. Tällöin toimivaltaisen viranomaisen on sovellettavien lakien ja menettelyjen mukaisesti tehtävä asiassa päätös, joka voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Missään tapauksessa lasta ei saa erottaa vanhemmistaan yksinomaan lapsen oman tai toisen tai molempien vanhempien vammaisuuden perusteella.²⁹

Vammainen lapsi osallistujana

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen lapsen näkemysten kunnioittaminen³⁰ on edellä mainitun syrjinnän kiellon³¹ ohella yksi sopimuksen neljästä yleisperiaatteesta. Muut kaksi yleisperiaatetta ovat lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla) ja 6 artiklan mukainen lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Yleisperiaatteen muodostavat sen pohjan, jolle kaikki muut sopimuksen takaamat oikeudet perustuvat ja joiden kautta muita lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita on tulkittava. Lapsen oikeus esittää omat näkemyksensä ja saada ne huomioon otetuiksi on keskeinen osa lapsen edun³² määrittelyä ja liittyä oleellisesti myös sen arviointiin.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on esittänyt huolensa vammaisten lasten osallistumisen oikeuden toteutumisesta. Useissa tapauksissa aikuiset tekevät vammaisia lapsia koskevat päätökset ja lapset itse jäävät heitä itseään koskevien päätösprosessien ulkopuolelle. Näin tapahtuu sekä yksittäisten lasten kohdalla että vaikuttamistyössä, johon vammaisten lasten osallistuminen lapsiryhmänä on valitettavan vähäistä.³³

Lapsen osallisuus omissa palveluissaan

Vammaisen lapsen näkemysten selvittäminen ei ole itsestäänselvyys edes silloin, kun kyse on lapsen omasta asiasta, vaikka lainsäädäntö lasten osallisuutta esimerkiksi useissa sosiaalipalveluissa edellyttääkin.³⁴ Vammaisen lapsen näkemysten selvittämisen, lapsen kuulemisen sekä muun osallistumisen esteenä saattavat olla aikuisten uskomukset siitä, että lapsi ei kykene ymmärtämään käsiteltävää asiaa. Myös lapsen tapa kommunikoida voidaan kokea ongelmaksi. Etenkin silloin, kun lapsi ei itse kykene tuottamaan puhetta tai kun puhe on kovin hidasta, haasteena on, että aikuiset puhuvat lapsen puolesta ja lapsen ohitse. Lapsen vammaisuus tai vaikeudet kommunikaatiossa eivät kuitenkaan saisi olla esteenä hänen omien näkemystensä selvittämiseksi.³⁵

Myös palveluiden kehittämisessä lasten kokemusten esille tuominen on tärkeää. Lasten osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun mahdollistaa sen, että päätökset ja toiminta kohdistuvat nimenomaan yksilöllisesti lasten tarpeisiin ja toiveisiin.³⁶ Tällöin pystytään myös vammaisille lapsille ja heidän per-

Lapsen vammaisuus tai vaikeudet kommunikaatiossa eivät kuitenkaan saisi olla esteenä hänen omien näkemystensä selvittämiseksi.



heilleen räätälöimään juuri heidän tarpeisiinsa soveltuvia, erilaiset elämäntilanteet paremmin huomioivia palveluja. Lapsen vammaisuus ei ole sellainen yhteinen nimittäjä, joka oikeuttaisi käsittelemään lapsia tai perheitä yhtenä homogeenisena ryhmänä, jolla on yhteiset ominaisuudet, tarpeet ja olosuhteet.

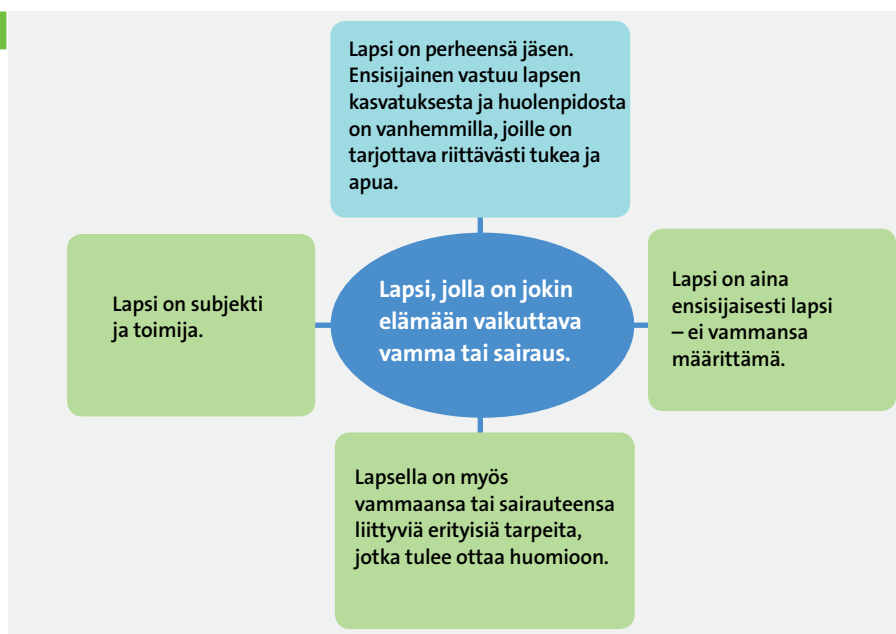


Kuvio 1

Lapsi toimijana ja palvelujen käyttäjänä

Lapsi toimijana perheessä ja yhteiskunnassa

Vammaisen lapsi on ensisijaisesti lapsi. Hänen tulisi saada elää perheessään ja yhteisössään samojen reunaehtojen vallitessa kuin muidenkin lasten. Vamma ei poista lapsen tarvetta ja oikeutta läheisiin ihmissuhteisiin ja osallistumiseen. Vammaisia lapsia ei pidä sulkea yhteiskunnassa marginaaliin, vaan tarvitaan valmiutta muutoksiin, jotka antavat tilaa yhdenvertaisesti myös vammaisille lapsille.



Palvelujärjestelmän on tuettava myös lapsen tarvetta kokea olonsta turvalliseksi ja itsensä ainutlaatuiseksi.

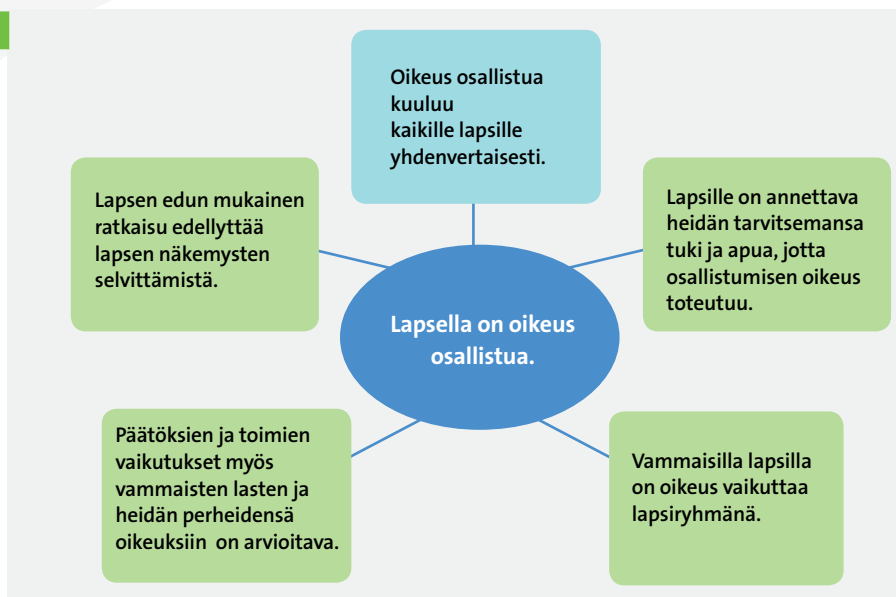
Pelkästään hyväksyminen osaksi yhteiskuntaa ei kuitenkaan takaa vammaisille lapsille heidän oikeuksiensa toteutumista eikä myöskään heidän osallisuuttaan. Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutuminen edellyttävät aktiivisia toimenpiteitä yhteiskunnan eri toimijoilta. Esimerkiksi vammaisen lapsen oikeus käydä koulua inklusioperiaatteen mukaisesti lähiyhteisössään ei välttämättä toteudu, jos hän ei saa riittävästi tukea ja apua koulunkäyntiinsä tavallisessa peruskoulussa.³⁷ Vammaiset lapset käyttävät yleisiä julkisia palveluja, kuten neuvola-, terveyskeskus- sekä kirjastopalveluita, ja niiden suunnittelu kaikille sopiviksi on jo askel oikeaan suuntaan. Päästäkseen samalle viivalle vammattomien lasten kanssa vammaisen lapsi voi tarvita yleisten palvelujen lisäksi myös erityisiä palveluja kuten kuljetuspalvelua, henkilökohtaista apua tai kuntoutuspalveluja. Vaikka lähtökohtana onkin, että vammaisen lapsi ei ole jotain erityistä tai erikoista vaan lapsi muiden lasten joukossa, hän saattaa tarvita toimijuutensa toteutumiseksi erityistä tukea tai enemmän apua kuin muut lapset.



Vammaisella lapsella on oikeus lapsuuteen

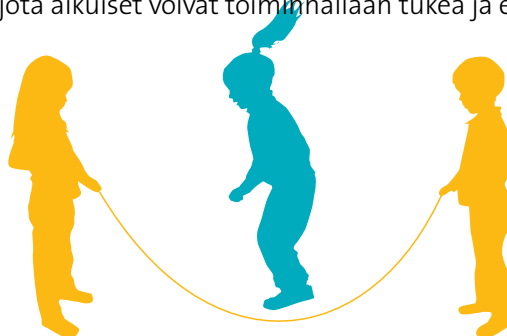
Kuvio 2

Lapsen oikeus osallistua



Yhteiskunnassamme vammaisille henkilöille tarkoitettut palvelut suunnitellaan ja toteutetaan paljolti aikuisten ehdoilla ja unohdetaan, että ne eivät sellaisenaan ehkä riitä lapsille. Esimerkiksi asumisen palveluissa esteetön fyysinen ympäristö ja tietyt yksittäiset palvelut eivät vielä riitä, vaan vammaisen lapsen on saatava myös hoitoa, kasvatusta, ymmärrystä ja hellyyttä samalla tavoin kuin kaikkien muidenkin lasten. Hänellä on oltava mahdollisuus leikkiä ja käydä koulua, ja hänen itsenäistymistään on tuettava. Vammaisen lapsen elämää ei tule alistaa palvelujärjestelmälle, vaan sen on taivuttava tukemaan myös niitä tarpeita, joita jokaisella lapsella on, jotta hän voi tuntea olonsa turvallisiksi sekä itsensä ainutlaatuisiksi ja arvokkaiksi yksilöiksi.

Osallistuminen on lapsen oikeus ja arvo sinänsä, mutta lisäksi se on myös lasta suojaavaa ja itsenäistymään auttavaa toimintaa. Lapsen osallisuus ja kasvaminen täysiin mahdollisuuksiinsa³⁸ eivät tapahdu yhtäkkisesti tai tyhjiössä vaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Kaikki lapset tarvitsevat siihen aikuisten tukea. Se edellyttää aikuisilta mahdollisuutta keskittyä, olla läsnä ja antaa aikaa sekä kykyä kuunnella lapsen toiveita ja tarpeita ja herkkyyttä vastata niihin.³⁵ Osallisuus merkitsee valmiutta kohdata lapsi vuorovaikutuksessa. Lapselle tulee myös syntyä tunne asioiden etenemisestä ja hänen mahdollisuuksistaan vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsen osallistuminen ei ole yksiulotteinen ilmiö, vaan lapsi- ja tilannekohtaisesti muutuva prosessi, jota aikuiset voivat toiminnallaan tukea ja edistää.³⁵



Kirjoittajat:

*Sanna Ahola, erityisasiantuntija,
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*

*Kirsi Pollari, erityisasiantuntija,
Lastensuojelun Keskusliitto*

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 020 610 6000

ISSN 1799-3946 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-302-999-6 (verkko)

[http://urn.fi/URN:ISBN:
978-952-302-999-6](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-999-6)

VIITTEET

- 1 HE 284/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta, s. 29.
- 2 Ilka Haarni: Keskenenäistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) raportteja 6/2006, s. 11.
- 3 HE 284/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta.
- 4 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 1 artikla 2 kappale.
- 5 Vammaisuuden kokeminen ja kokemisen vammaisuus. Toim. Simo Vehmas. Suomen Vammaistutkimuksen Seuran 2. vuosikirja. Kehitysvammaliiton selvityksiä 7, 2010. <http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/kehitysvammaliiton-selvityksia-7.pdf>
Pauli Rautiainen: Vammaiset kohtaavat Suomessa runsaasti syrjintää. <https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2016/07/05/pauli-rautiainen-vammaiset-kohtaavat-suomessa-runsaasti-syrjintaa/>
- 6 Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015.
- 7 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 8 artikla.
- 8 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 9 artikla.
- 9 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 19 artikla.
- 10 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 24 artikla.
- 11 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 27 artikla.
- 12 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 12 artikla.
- 13 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 7 artikla 3 kohta.
- 14 YK:n lapsen oikeuksien komitea viittaa vuonna 2006 antamassaan vammaisia lapsia koskevassa yleiskommentissa (CRC/C/GC/9) vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun yleissopimuksen luonnokseen (A/AC.265/2006/4) ja sen sisältämään käsitykseen vammaisuudesta.
- 15 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 2006 CRC/C/GC/9, kohta 5.
- 16 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 2006 CRC/C/GC/9, kohta 11.
- 17 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artikla 1 kohta: ”Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua.”
- 18 Lapsen etu (3 artikla 1 kohta) ja lapsen oikeus saada näkemykset huomioon otetuiksi (12 artikla) ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteita yhdessä 2 artiklan (syrjinnän kieltä) ja 6 artiklan (lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen) kanssa. Erityisen tärkeää on YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan varmistaa, että sopijavaltioiden kansallinen lainsäädäntö heijastaa yleissopimuksessa määritellyjä yleisperiaatteita.
- 19 YK:n lapsen oikeuksien komitea: Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely CRC/C/FIN/CO/4 (2011) sekä Suomen maakohtainen raportti tutkimuksesta vammaisia lapsia koskevasta jäsenvaltioiden politiikasta. Euroopan parlamentti, sisäasioiden pääosasto, politiikkaosasto C (2013). Päivi Sinko (2016): Rajapinnoilla. Lapsen erityisten tarpeiden huomiointi sijaishuoltopaikan valinnassa. Lastensuojelun Keskusliitto.
- 20 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 2006 CRC/C/GC/9, kohta 8. Toimintarajoitteisten nuorten hyvinvointi ja avun saaminen – Toteutuuko yhdenvertaisuus? Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 24, elokuu 2017. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135231>
- 21 YK:n lapsen oikeuksien komitea: Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely CRC/C/FIN/CO/4 (2011), kohta 24.
- 22 Ks. Paula Kankkunen – Päivi Harinen – Elina Nivala – Mari Tapio: Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokemaa syrjintää Suomessa, Sisäasiainministeriön julkaisu 36/2010. Suomessa tehdyn 10–17-vuotiaita lapsia koskevan tutkimuksen mukaan suurimmassa vaarassa tulla syrjityiksi ovat vammaiset ja pitkäaikaissairaavat lapset. Syrjintää tapahtuu erityisesti kouluissa, ja syrjijä on useimmiten saman ikäinen lapsi tai nuori.
- 23 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 3 artikla h-kohta.
- 24 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus Johdanto-osa, r-kohta.
- 25 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 7 artikla.
- 26 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 4 artikla 3. kohta.
- 27 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 16 artikla.
- 28 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 24 artikla.
- 29 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 23 artikla.
- 30 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 12 artikla.
- 31 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 2 artikla.
- 32 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 3 artikla 1 kohta.
- 33 Euroopan parlamentti. Sisäasioiden pääosasto politiikkayksikkö C: Kansalaisoikeudet sekä perussopimus-, työjärjestys- ja toimielinasiat kansalaisvapaudet sekä oikeus- ja sisäasiat. Suomen maakohtainen raportti tutkimuksesta vammaisia lapsia koskevasta jäsenvaltioiden politiikasta (2013), s. 7.
- 34 Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301) 32 §.
- 35 Vammaisen lapsen näkemysten selvittäminen – Opas sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille. Toim. Kirsi Pollari & Virve Toivonen. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 2016. Saatavissa www.osoitteessa <http://lskl.e-julkaisu.com/vammaisen-lapsen-nakemysten-selvittaminen/>
- 36 Ks. Tanja Vehkakoski: Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmistien puheessa ja teksteissä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 297. Jyväskylä 2006.
- 37 Ks. The Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD): General Comment on the right to inclusive education, General Comment Number 4 (2016).
- 38 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 3 artikla ”Tämän yleissopimuksen periaatteina ovat: h) vammaisten lasten kehittyvien kykyjen ja sen kunnioittaminen, että heillä on oikeus säilyttää identiteettinsä.”